

KNJIŽNA IN DRUGA POROČILA

Slovenská archeológia VI/2. Časopis Slovenskej akadémie vied Archeologického Ústavu v Nitre, Bratislava 1958, 241—480 str.

Juraj Barta poroča v članku »Jaskyňa Mažarná v krasovom území Veľkej Fatry« s čisto speleološkega gledišča o jami Mažarni, v kateri so bili najdeni tudi sledovi prazgodovinskega človeka. O teh pa avtor ne poroča. Omenja samo, da tu najdene kulturne ostaline pripadajo kanelirani keramiki.

V zelo obširni razpravi »Neue Beiträge zum Neolithikum Rumäniens« skuša Jiří Neustupný podati sintetično sliko raziskovanj o neolitični dobi Romunije. Avtor je pri tem uporabil celotno novo literaturo in jo kritično ocenil. Ravno tako podaja k temu svoje mnenje. Pri prikazovanju pa uporablja in upošteva tudi posamezne izsledke s področja Jugoslavije, posebno glede vzhodnega dela Podonavja, ki meji na Romunijo. K raznim avtorjevim glediščem bi bilo mogoče podati več pripomb.

Poročilo o najdišču s spiralno keramiko v Ludaniciah je napisal Jozef Porubský v članku »Sídliisko ľudu s volútovou keramikou v Ludaniciah«. Odkrili so kulturne jame s keramičnimi fragmenti in tudi tri grobove.

Pál Patay se v članku »Príspevky k spracúvaníu kovov v dobe medenej na Slovensku« bavi z vprašanjem obdelave kovinskih predmetov v bakreni dobi. Pri tem razlikuje tri tipološke posebnosti sekir, od katerih je ena izdelana iz čistega bakra. Po obliki pripadajo sekire te vrste najbolj razširjenemu tipu. Primeri takšnih sekir so bili na Slovaško, po mnenju avtorja, uvoženi. Sekire druge tipološke vrste so na Slovaškem razširjene v obmejnih krajih proti Ogrski in so bile izdelane iz surovega bakra. Sekire tretje skupine, ki predstavljajo lokalni slovaški tip, so pa izdelane iz bakra, pomešanega z arzenom.

V članku »Sídliškóv ývýskum na Somotorskej hore r. 1955« podaja Ján Pastor poročilo o železnodobni in staroslovanski naselbini na Somotorski gori. V celoti so odkrili 6 halštatskih t. i. polvkopanih hiš, dalje 8 halštatskih kulturnih jam in 4 staroslovanske vkopane hiše, t. i. zemunice. Halštatsko-skitski stanovanjski objekti so v glavnem ovalni ali pa okrogli, le v posameznih primerih so podolgovato ovalni. Pri stanovanjskih objektih so našli tudi glinaste klopi, ki so bile okoli ognjišča ali pa ob steni nasproti ognjišča. Vhod v hišo je bil na južni ali pa vzhodni strani. Ognjišča so bila okrogla, ovalna ali elipsoidna. Na temelju keramike, ki ima največ analogij v tiški dolini in sploh v ogrski ravnini, dalje na Sedmograškem v Podoliji itd., datira avtor kakor keramiko tako tudi samo najdišče v precej razsežno obdobje. Najstarejša keramika naj bi bila še iz predskitske periode ter jo avtor stavlja v Hallstatt A in B (po Reineckeju). Drugi del bi spadal v skitsko obdobje v čas od VII.—IV. stoletja. Zanimiva je keramika, ornamentirana z valovnicami, ki so tudi posebnost tega časa na tem najdišču.

Slovenske vkopane hiše so bodisi okroglega ali pa elipsoidnega tlorisa. Majhnih so dimenzij, komaj 2—4 m velike. V hišah so našli tudi ognjišča, ki so včasih bila obdana s kamenjem. Glinaste klopi so odkrili ob zidovih. Bile so 1—2 m dolge in 20—40 cm široke. Keramično gradivo, katerega so tukaj odkrili, pripada keramiki t. i. tiškega in podonavskega tipa. Avtor datira na temelju keramičnega gradiva hiše v starejšo gradiščansko periodo v čas od VI.—VII. stoletja. Glede na ostanke tiške keramike pa avtor dovoljuje tudi možnost starejšega datiranja.

Juraj Barta v članku »Majda-Hrašková jaskyňa a jej kultóvá funkcia v dobe halštatskej« obravnava problem najdb v tej jami. Tu odkrita keramika pripada železni dobi. Zanimivejše so najdbe antropoloških ostalin. Našli so fragmente

7 odraslih in 4—5 otroških lobanj. Poleg tega so bile tudi kosti raznih živali, kakor jelena, srne, koze, psa itd. E. Vlček, ki je preiskal in ocenil antropološko gradivo, prihaja do sklepa, da so na posameznih ostalinah sledovi postmortalnega razbijanja lobanj in otroških mandibul z udarci in vrezovi. Glede na to, da je iz ene lobanje napravljena maska ter glede na poskus izdelave podobne maske iz druge lobanje, sodi avtor, da imajo te ostaline kulturni pomen. Kot dokaz za to mu služi tudi kasneje fragmentirana maska iz jelenje lobanje. Sama jama naj bi predstavljala kultno mesto kljub težkemu dohodu, medtem ko naj bi se bili kultni žrtveni obredi vršili nekje v bližini vhoda. Jama bi bila v tem primeru služila kot nekakšna vrsta prepada, v katerega so metali človeške in živalske žrtve skupaj s keramiko po magičnih obredih.

O novih halštatskih grobovih v jugozahodni Slovaški poroča Jozef Paulík v razpravi »Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku«. Avtor skuša podati sintetično sliko tega časa, upoštevajoč pri tem vse dosedanje izsledke. Poleg tega objavlja tudi novo gradivo z raznih najdišč. Pri tem prihaja do sklepa, da je jugozahodni del Slovaške pripadal področju gomil vzhodnoalpskopanonskega areala. Tako bi področje jugozahodnega dela Slovaške predstavljalo najseverovzhodnejši del tega areala. Vendar pa najdišča na Slovaškem ne spadajo kulturno povsem niti z avstrijskimi niti s panonskimi najdišči.

Títus Kolník objavlja posamezne najdbe fibul iz rimskega časa in iz periode selitve narodov na jugozahodnem Slovaškem.

O zavarovalnih raziskovanjih, ki so bila napravljena v Nitrianskom Hrádku in v Bešeňovu, poroča Darina Bialeková v članku »Záchraný výskum slovanských sídlisk v Nitrianskom Hrádku a Bešeňove, okr. Šurany«. Ob priliki zavarovalnih del na teh najdiščih so odkrili ostaline tudi drugih starejših period. Hiše, ki pripadajo slovanskemu obdobju, predstavljajo na obeh najdiščih pravilne četverokote, velike $2,50 \times 2,50$ m; $3,0 \times 3,0$ m in $4,0 \times 4,0$ m. Vkopane so bile v zemljo kakih 20 do 80 cm. Ognjišče je bilo v enem od kotov. Fragmenti keramike in drugih ostalin, kakor so živalske kosti in podobno, so ohranjeni v relativno manjši meri. Avtorica datira obe najdišči v čas IX.—X. stoletja. Cyril Ambros pa daje analizo živalskih ostalin z obeh imenovanih najdišč.

Pri raziskovalnih delih v Bešeňovu so odkrili tudi slovansko grobišče, o katerem poroča L'udmila Kraskovská v članku »Výskum v Bešeňove roku 1950«. Poleg zgodnejših kultur, od katerih pripadajo nekatere celo neolitski dobi, je glavni del odkritih grobov iz slovanske periode. Starejši gradiščanski periodi pripada 9 žar, ki jih avtorica datira v VII. in na začetek VIII. stoletja. Srednji slovanski periodi pripadajo 4 grobovi iz prve polovice IX. stoletja, ostalih 81 grobov pa avtorica pripisuje mlajši gradiščanski periodi. Pri analizi nakita, orodja in orožja upošteva avtorica tudi izsledke Szökeja in drugih. V celoti so na tem grobišču doslej odkrili 24 grobov z žarami, 6 grobov iz sredneslovanske periode ter 201 grob s skeletnimi pokopi. Od zgodnejših obdobjev je avtorica tukaj odkrila ostaline željezovske, lengyelske, unjetiške in drugih kultur.

V razpravi »Rímsky republikánský portrét v Slovenskom múzeu v Bratislave« obravnava Oldřich Pelikán rimsko portretno glavo, odkrito v Hlohovcu. Belo Polla pa v razpravi »K problematike vzniku Starého Mesta a Banskej Štiavnice« prinaša nove izsledke raziskovanj na hribčku Glanzenberg, ki so jih začeli, da bi ugotovili začetek naselitve Banske Štiavnice in lokalitete Staré Mesto. Dosedanje ugotovitve raziskovanj pričajo, da je Staré Mesto doživelo cvetočo dobo nekje pred XIII. stoletjem. Po tem stoletju je pa začelo izumirati.

Na koncu sledi ena recenzija, ki jo je napisal K. Majeovski.

J. Korošec

Rad Vojvodanskih muzeja 6, Novi Sad 1957, 312 str.

Kakor dosedanje, je tudi 6. številka glasila Vojvodanskih muzejev bogata z vsebino, čeprav je arheologija v splošnem slabše zastopana, kakor je bila v prvih številkah.

Mirjana Marijanski objavlja v razpravi »Groblje urni kod Ilandže« nekropolo, ki je bila pri vasi Ilandži v Banatu leta 1948 samo sondirana. Odkrili so tedaj 18 grobov z žarami, ki so poleg tega imeli tudi razne pridevke v obliki raznih posod ter bronastih predmetov, ki so se ohranili le v fragmentih. Med temi je bilo